

Bogumil Hrabak

Filozofski fakultet (Ods. za istoriju)
Novi Sad

REKANATI I DUBROVNIK DO SREDINE XVII STOLEĆA

Rekanati je danas malo mesto na morskoj obali u provinciji Mačera (Macerata), između reka Muzone (Musone) i Potenza (Potenza). U srednjem veku to je bilo vrlo značajno sajamsko mesto Ankonske marke (Marca d'Ancona),¹ koje je po svom značaju prethodilo poznatim sajmovima u Lančanu (Lanciano), zatim se jedno duže vreme Rekanati pominje uporedo sa Lančanom, a onda je Lančano prevagnulo svim značenjem od kraja XV stoleća.

1.

Kao izrazito trgovinsko mesto, Rekanati je morao da zaključi niz ugovora sa različitim gradovima. Prvi ugovor sa Venecijom postigao je 7. maja 1228; 9. jula iste godine Rekanati je ponovo potpisao sporazum sa Sinjorijom, uz gradove Ozimo (Osimo), Kastelfidardo (Castelfidardo) i Umano. Novi ugovor je zaključen 16. januara 1239, a potom 22. jula 1278, zajedno sa Ozimom, Kastelfidardom i Umanom.² Inače, godine 1260. obnovljena su neprijateljstva Venecije i Ankone (koja pre 1202. nije dobro živela ni sa Ozimom, Jesijem (Jessi), Fermom i Fanom), pa je grad sv. Marka podvlastio trgovinske mogućnosti glavnog trga Marke svojoj jadranskoj prevlasti.³ Od sredine XIII veka sve veći deo Ankonske marke dolazio je pod vlast Svete Stolicе.⁴

Poslovanja u gradovima Ankonske marke za Dubrovčane bila su privlačna - (a) zbog blizine i geografskog položaja, jer je preko Ankone i Dubrovnika prelazila poprečna saobraćajnica koja je Toskanu i severozapadne strane Italije, nasuprot Veneciji, vezivala sa središnjim delovima Balkanskog poluostrva i vizantijskim kopnenim posjedima; (b) zbog činjenice da su privrede Dubrovnika i gradova Marke bile komplementarne. Mada je većina odnosnih varoši bila na morskoj obali, na njihove privredne mogućnosti uticala su njihova zaleđa. Tako je Marka nastupila u odnosima razmene dobara poljoprivrednim i

¹ O sajamskoj delatnosti Recanatija vid.: L. Zdekauer, *Fiera e mercato in Italia sulla fine del Medio Evo*, Macerata 1920, 16-7. Od istog autora treba za Recanati konsultovati radove: *Per una storia delle fiere di Recanati 1384-1475*, *Atti e memorie della Deputazione di storia patria per le Marche* II, 1916-17; *La dogana del porto bi Recanati nei secoli XIII e XIV*, "Le Marche" IV (1910). O svakodnevnom životu na sajmu vid.: M. Moroni, *Recanati in tempo di fiera*, "Proposte e ricerche" XIV (1985). Zdekauer je tvrdio da je veći deo dalmatinske obale više poslova sa Markom, Abrucom i Apulijom nego sa Venecijom — *Fiera*, 4).

² G. Luzzatto, *I piu antichi trattati tra Venezia e le citta marchigiane (1141-1345)*, *Nuovo archivio veneto* XI, Venezia, vol. I, Milano-Messina 1968, 212.

³ M. Natalucci, *Ancona nel Medioevo*, *Città di Castello* 1960, 206-9.

⁴ M. Natalucci, *Ancona attraverso i secoli*, vol. I, *città di Castello* 1947, 230-235.

manufakturnim produktima a Dubrovnik stočarskim i rudarskim. Takvo stanje uzajamne upućenosti rano je ukazalo pomenutim naseljima da se vežu trgovinskim sporazumima.

U avgustu 1206. zaključen je ugovor o prijateljstvu između kastruma Rekanatija i civitasa Dubrovnika. Ugovor je bio poznat starom dubrovačkom historiopiscu Juniju Rastiću (Resti)⁵; on sadrži obećanja konzula Rekanatija da će sa gradom sv. Vlaha održavati čvrst mir i prijateljstvo, i da će Dubrovčane iskreno pomagati u svom gradu i na njegovom području; sporazum nije predvideo uzajamno oslobađanje plaćanja lučkih taksa, kako je to zapisano kod nekih drugih sličnih konvencija toga doba.⁶ On je obnovljen 1229. godine.⁷ Sporazum sa Rekanatijem bio je prvi koji je Dubrovačka opština zaključila pošto je prešla pod mletačko vrhovništvo. Pre toga Dubrovnik je zaključio osam ugovora, od kojih dva otpadaju na gradove Marke-sa mestom Fano (1199) i sa Ankonom. U XIII stoleću Dubrovnik je sa Rekanatijem utanačio sporazume i 1229. godine.⁸ Jedan dokumenat o prijateljstvu i miru, što će Rekanatijem negovati prema svim Dubrovčanima i njihovoj robi, petorica konzula u Rekanatiju obznani su u avgustu 1251. godine.⁹ Treba pretpostaviti da je pre toga postojao kakav akt represalija Rekanatija protiv podanika grada sv. Vlaha. Jedan sličan ugovorni odnos indicirali su Dubrovčani 14. decembra 1311, kad je pisano Rekanatskoj opštini da su građani i trgovci Rekanatija slobodni u Dubrovniku i da se Dubrovnik nada da će i njegovi podanici u Rekanatiju uživati isti status.¹⁰

Kao što je poznato, preko prodaje roblja iz Bosne kao i stupanjem u službu strancima u Dubrovniku Dubrovčani su dosta rano ostvarili kontakte sa poslovnim središtima i ljudima ne samo Italije nego i šire. Roblje i obespravljena radna snaga najviše je odlazila u Veneciju (Venezia), Barletu (Barletta) i Trani, ali ima podataka i o Ortoni¹¹ (koje je meso često služilo kao pristanište za Lančano i njegove sajmove). Treba napomenuti da nema podataka o odlasku roblja i služinčadi u Rekanati, što znači da papska kurija nije dozvoljavala tu vrstu trgovine na tamošnjim sajmovima.

Rekanati je uspostavio promet dobara sa severnom Dalmacijom pre nego sa Dubrovnikom. Raspre koje su postojale između Zadra i Rekanatija na molbu Rekanatija trebalo je da raspravi mletački dužd. Taj je, u avgustu 1309, pisao Zadranima da će se primiti ponuđene dužnosti ako se molbi priključe i žitelji Zadra.¹² Iz Šibenika je sredinom XIV stoleća izvažana zrnasta hrana na Rekanati. U maju 1355. dozvoljeno je Mafeu Ardiconu (Mapheo Ardizono) iz Venecije, trgovcu koji je živeo u Šibeniku, da izveze 6000 stara ječma koje je imao u Šibeniku. Zrnevlje je primio jedan brodar iz Ankone koji je na lađi

⁵ *Chronica Regusina Junii Resti item Joannis Gondulae*, ed. Sp. Nodilo, Zagreb 1883, 74; P. Matković, *Trgovinski odnošaj između Dubrovnika i srednje Italije*, Rad JAZU XV, Zagreb 1871, 16; J. Lučić, *Neobjavljene isprave i akti XIII stoljeća iz Dubrovačkog arhiva*, Arhivski vjesnik X, Zagreb 1967, 117-18, 125 (tekst). - Tade Smičiklas je objavio isti ugovor ali ga je pogrešno datirao sa 1251. godinom (T. Smičiklas, *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae II*, Zagreb 251-2).

⁶ J. Lučić, *Pomorsko-trgovačke veze Dubrovnika i Italije u XIII stoljeću*, Pomorski zbornik V, Zagreb 1967, 451.

⁷ *Chronica Ragusina Junii Resti*, 79. U to vreme Rekanati je (1228) osnovao ligu sa mestima Osimo, Umano Castelficardo, Cingoli, Rimini, Fano i Senigallia protiv Pesaresa, Anconitana i stanovnika Jesija Tumi, Rimini nel secolo XIII. Rimini 1862, 44-51.

⁸ J. Lučić, *Pomorsko-trgovački dometi Dubrovnika u XIII stoljeću*, Spomenica Josipa Matasovića, Zagreb 1972, 158.

⁹ T. Smičiklas, *Codex IV* (1906), 451-2.

¹⁰ *Monumenta Ragusina. Libri reformationum*, t. IV, Zagreb 1897, 96.

¹¹ D. Dinić-Knežević, *Prilog proučavanju migracija našeg stanovništva u Italiju tokom XIII i XIV veka*, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu XVI/1*, Novi Sad 1973, passim.

¹² S. Ljubić, *Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke Republike*, vol. I, 243 (Venecija 4. VIII 1304).

imao soli; lađa je prispela u luku Rekanatija, ali su naišla tri broda Ankonjana koja su uzaptila lađu i odvela je u Ankonu.¹³

Četrdesetih godina Rekanatanci su u Drijeva, na ušću Neretve, dovozili vino; tu se prodavalo još vino iz Apulije, venecijanskih poseda, iz Frankavile (Francavilla) i Klovije (Clovia).¹⁴

Rekanatanci su se počeli javljati u poslovnim knjigama grada pod Srđem krajem prve polovine XIV veka. Neki Kolucije (Colutius) sa jednim Milancem najmili su (s proleća 1349) u Dubrovniku plovilo da bi njim pošli u Split, Trogir ili Šibenik da tamo ukrcaju so za Rekanati a vino za Dubrovnik ili Drač. Čini se da je njihovo vino transportovano u arbanašku luku.¹⁵ Vino je za Dubrovnik utovarivano i u Rekanatiju; na primer, knez i Malo veće su početkom leta 1364. Leonardu Držiću naložili da u Ankoni ili Rekanatiju nabavi vina za vrednost do 600 dukata.¹⁶ Patron koke (lađe) Obrad Milojević dao je (u junu 1382) svoj brod na plovidbu za Marku (Rekanati, Sirolo, Ankona) da bi se vino zvano trebijano dopremilo za potrebe dubrovačke opštine.¹⁷ Opštinski komisionar Vlaho Radovanov imao je (u maju 1365) nalog da ide u Ankonu ili u Rekanati i nabavi 6000 kvinkvi vina.¹⁸

Iz Rekanatija, kao i iz drugih trgovačkih gradova Italije i Ponenta, najčešće je u XIV stoleću dovažana tkanina, prevashodno vunena. Čini se da je u Dubrovnik upućeno sukno (1382) nekih trgovaca iz Rekanatija koje je oteo brigantin neoznačenih vlasnika. U vezi s tim dvojica su oštećenih trgovaca došla s pismom kardinala i svoje opštine u grad pod Srđem, zahtevajući da im se zaplenjeno vrati.¹⁸ Dubrovački senat je rešio da se tekstil ne prodaje pojedincima, već da se tkanina preveze dubrovačkim brodom u Rekanati i isporuči tamošnjoj varoškoj upravi, ali na rizik vlasnika robe i uz plaćanje vozarine.¹⁹

Pored robnog saobraćaja između Rekanatija i Dubrovnika postojala je i razmena ljudi već u XIV veku. Oni nisu morali uvek biti trgovci ili pomorci. Đovani (Giovanni) iz Rekanatija bio je famul nekog Tristana koji je s ostalim svojim momcima utamničen u Dubrovniku, pa je čak mesto gde je čamio kao zatvorenik fortifikacijski bilo ojačano.²⁰ Nema podataka da je Rekanatiana bilo u iole приметnom broju stalno naseljenih u tadašnjem Dubrovniku.

Slovenâ s istočne jadranske obale, međutim, bilo je u većim skupinama nastanjenih u gradovima Ankonske marke. U gradu Senigaliji (Senigallia), primjerice, postojala je posebna ulica Kotora (kod mosta na rečici Nemoli). Senigalija je (pre 1281) u znatnoj meri bila naseljena Slovenima koji su u gladnim godinama prelazili preko mora trbuhom za kruhom. Godine 1390 (u popisu imanja i prava lokalne biskupije, u knjizi notara Čeka (Cecco) iz Rekanatija) navodi se Santo Jakobov (Sanctus Jacobi) iz Sklavonije

¹³ Isto, vol. III, Zagreb 1872, 272.-U XVII v. kad je dovoz turskog žita postao ređi u Dubrovniku, hlebno zmo dovozilo se iz Rekanatija (Div. for. LIV, 21-2)

¹⁴ D. Kovačević-Kojić, Privredni razvoj srednjovekovne bosanske države, Društvo i privreda srednjovekovne države, Sarajevo 1987, 104. - U Dubrovniku se vino prvenstveno uvozilo iz Ankone i Rekanatija (M. Spremić, Dubrovnik i Aragonci 1442-1495, Beograd 1971, 179).

¹⁵ D. Dinić-Knežević, Trgovina vinom u Dubrovniku u XIV veku, Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, knj. IX (1966), 71.

¹⁶ Monumenta Ragusina, vol. I, Zagreb 1896, 123.

¹⁷ Historijski arhiv u Dubrovniku (u daljem tekstu: HAD), Div. canc. XXV, 11 od 30. VI 1382. Iste godine registrovana je još jedna plovidba u Rekanati, ali pošto se primi i roba u Splitu i Zadru (Div. canc. XXV, 134).

¹⁸ HAD, Lett. Lev. II, 57'od 20. V 1365.

¹⁹ J. M. Dinić, Odluke veća Dubrovačke Republike, knj. I, Beograd 1951; 242, 243; D. Dinić-Knežević, Tkanine u privredi srednjovekovnog Dubrovnika, Beograd 1982, 77.

²⁰ M. Dinić, Odluke veća II (1964), 61 (6. II 1384); D. Dinić-Knežević, Tkanine, 77.

(Slavonia) i njegov sin.²¹ Treba pretpostaviti da je već u XIV stoleću slična naseobina postojala i u Rekanatiju, da je u njoj pored Dalmatinaca i Bokelja bilo i ljudi iz Dubrovnika i njegove okolice. Moglo bi se zaključiti da su uopšte Dubrovčani više kontaktirali i bili zainteresirani za poslove u Rekanatiju nego Rekanáčani u Dubrovniku. Već 1479. u Rekanatiju je pominjana bratovština Slovena.²²

II.

U prvim decenijama XV veka u gradu sv. Vlaha bilo je nekoliko uglednijih Rekanáčana koji su se nekoliko puta pominjali u dubrovačkim arhivskim knjigama. To je najprije bio lekar Đovani (Giovanni), hirurg dubrovačke opštine. Njemu je (u novembru 1412) dozvoljeno tromesečno neplaćeno odsustvo da zbog svojih poslova ode u Veneciju.¹ Njemu se (13. januara 1413) obavezao na šest dukata neki Ankonjanin, s tim da novac bude isplaćen u Veneciji, na ruke nekog majstora za montiranje prozora; nedelju dana kasnije on je sa još jednim lekarom i rektorom škole svedočio pri ustanovljavanju nekog ranjavanja.² Njemu i hirurгу Đovaniju iz Ankone jedan se Barselonjanin (Barcelona) (u avgustu 1417) obavezao da će platiti 32 dukata za usluge pri lečenju neke rane.³ U avgustu 1419. isterivao je neka prava svoje žene, kao njen punomoćnik, te je za svog zastupnika u Veneciji (odakle mu je, čini se, bila supruga) postavio jednog redovnika, Venecijanca.⁴ Koncem iste godine zabeležen je kao tutor sinova jednog drugog Italijana, marvenog lekara u Dubrovniku.⁵

Godine 1441. došao je za nadbiskupa u Dubrovniku Đakomo Veneri (Giacomo Veneri), kao drugi dubrovački arhiepiskop rodod iz Rekanatija. Na toj dužnosti ostao je 19 godina.⁶ U aprilu 1453. papa Nikola V naložio je tom dubrovačkom prvosvešteniku da otputuje u Carigrad sa deset papskih galija i više napuljskih, đenovljanskih (Genova) i venecijanskih brodova kao papski legat, ako bi se od najeзде Osmanlija branila vizantijska prestonica. Kad je krajem proleća iste godine Carigrad pao u ruke Turaka, nije došlo do ostvarenja naloga.⁷ Naslednik toga nadbiskupa bio je Timoteo Mafijev (Timotheo Maphiei) iz Verone.⁸ Krajem XV javlja se opet jedan dubrovački arhiepiskop rodod iz Rekanatija—Đovani, koji se također nešto duže zadržao na čelu dubrovačke dijeceze. On je u martu 1471. uzeo u službu jednog momka iz Konavala.⁹ Njegov punomoćnik u vezi s nekom prodajom bio je u Rekanatiju u septembru 1473. godine. On je u nadbiskupovo

²¹ A. Polverari, *Senigallia nel Trecento*, Senigallia 1965, 35, 77, 56, 77.

²² O bratovštini "Slovena" u Rekanatiju 1479: M. Rešetar, *Die serbokroatische Kolonien Südditaliens*, Schriften der Balkankommission, Linguistische Abteilung IX, Wien 1911, 20; A. Cronia, *La consenza del mondo slavo in Italia*, Padova 1953, 63.

¹ HAD, Ref. XXXIV, 48 od 6. XI 1412.

² HAD, Div. canc. XXXVIII, 201 (31. I 1413), 209 (20. I 1413).—Službenik opštine: Div. not. XII, 3(5. XII 1413), 144 (1414).

³ HAD, Div. Canc. XLI, 150'od 14. VIII 1417.—Lečenje je trajalo 32 dana (Isto).

⁴ HAD, Deb. not. XIII, 4-4'od 20. VIII 1419.

⁵ Isto, 113'od 2. X 1419.

⁶ *Annales Ragusini anonymi item Nicolai de Ragnina, digessit Sp. Nodilo*, Zagreb 1883, 252; HAD, Div. not. XXVII, 170; XXVIII, 85', -6; XXIX, 85, 140'; Deb. not. XXI, 13.

⁷ L. Pastor, *Histoire des Papes depuis la fin du money âge*, t. III, Paris 1923, 251.—I biskupsko središte u Rekanatiju i Loretu bilo je privlačno, te je tu (1477) stolovao Jeronim Basso della Rovere, nećak pape Siksta IV (Isto, IV, 383). - O stavu papa u vezi s najezdom Turaka vid.: L. von Ranke, *Die römischen Päpste in der letzten vier Jahrhunderten*, Wien (s. a.), 33.

⁸ HAD, Div. not. III, 121-2.—U toj funkciji pominje se još novembra 1486 (Div. not. LXVII, 31').

⁹ HAD, Div. not. LV, 48'od 12. III 1471 (de Vinciis).

ime davao u nasledni zakup zemlje i u Dubrovniku.¹⁰ Nikola de Rikabelis (Ricabellis), doktor teologije, takođe Rekančanin, bio je nadbiskupski teolog u službi Đovanija takođe iz porodice Venerci.¹¹

U Dubrovniku nije bilo mnogo naseljenih zanatlija iz Rekanatija. Godine 1471. za-beležen je jedan krojač, ovlašćen godinu dana ranije da naplati nekih sto dukata.¹² Mareskalk (veterinar ali i potkivač) Đovani iz Rekanatija prodao je (1473) sirove svile za 45 perpera velutaru (izrađivaču svilenih tkanina) Franu iz Šibenika.¹³

Bogorodična crkava u Rekanatiju bila je poznata po zavetnim darovima, te su zbog polaganja votivnih poklona i Dubrovčani odlazili u Rekanati.¹⁴ I Zadrani su slali punomoćnike za zavete u Rekanati i u Rim.¹⁵ Crkva sv. Marije u Rekanatiju danas je poznata kao Loreto.

Iz Rekanatija su odlazili ljudi od vrednosti i u Ugarsku, na dvor dubrovačkog zaštitnika. Antonio Bonfinio (1434-1505), učitelj visoke škole u tom mestu, došao je 1485. na kuriju Matije Korvina kao dvorski historičar.¹⁶

O neprihvatljivim postupcima Rekančana protiv Dubrovčana, konkretno protiv Nikole Jakojevića, Dubrovački senat je odlučio da piše u Rim, te je sastavljanje pisma bilo povereno tročlanoj izabranoj komisiji.¹⁷ Ponekad su i upravljači Rekanatija, priori, bili prinuđeni da se pismima objašnjavaju sa dubrovačkim Većem umoljenih oko nastale štete ili uznemiravanja od strane trgovaca trećih varoši, na primer Mlečana. Godine 1461. Venecijanci su pretrpeli štetu od napuljskih gusara, tj. od dve lađe koje je napuljski dvor poslao Alesandru Sforci (Alessandro Sforza).¹⁸ Rekančanin preko kojeg je ponekad radila dubrovačka opština bio je neki Nikola Jakobov (Niculas Jacobi), sin Španjolca. Njegovim posredovanjem Dubrovnik je primio (1472) u službu nekog mareskalka, stanovnika Ferma.¹⁹ Nikola se u julu naredne godine zadužio u Dubrovniku na deset dukata kod jednog Ankonjanina, za novac koji mu je ovaj dao na zajam.²⁰

U toku XV stoleća nije bilo kreditora i zelenaša Rekančana (pa ni iz Lančana) koji bi, slično Kataloncima, Firentincima i mnogim drugim Italijanima davali poslovne kredite Dubrovčanima. Nema ni Rekančana dužnika dubrovačkih trgovaca. Jakobučo Marulijev (Jacobuccio Maruli) iz Manfredonije preko dubrovačkog kancelara dojavio je nekom Andriji iz Rekanatija da ne polazi na put dok ne ostavi zalog za svoj dug.²¹ Isto tako, neki Savin iz Rekanatija dobivši arbitražnu presudu protiv Napuljca Aniela Čekapeše

¹⁰ HAD, Div. not. LXVII, 73-3' od 14. II 1487.-Vid. i: Div. not. LXVI, 111' od 4. I 1486.

¹¹ HAD, Div. not. LXIX, 18'(1489).-Vid. i: Isto, 120-0'(22. IX 1489). - Recanati je kao gradsvetilište, davao biskupe i drugim varošima. Jedan takav umro je 1497. in terra Terlitii (F. Carabellese, *La Puglia nel secolo XV, parte II*, Bari 1908, 319).

¹² HAD, Div. not. LV, 61' od 27. IV 1471.

¹³ HAD, Div. canc. LXX, 95 od 15. IV 1474.-Preko Rekančanina Nikole de Spagnolo dubrovačka opština primila je u službu mareskalka iz Ferma (M. Spremić, n. d., 179).

¹⁴ HAD, Cons. min. XIX, 121' od 5. V 1474.

¹⁵ Historijski arhiv u Zadru, Zadarski notari: Petrus Dragono, busta I od 15. I 1478 (arbitražna presuda za 38 dukata troškova za odlazak u Rim i Recanati; Presbyter F. Miniatus (1471-1507) A, 27' od 1. II 1482, testament Ivana Kučića.

¹⁶ L. Thallóczy, *Povijest (banovine, grada, varoši) Jajca 1450-1527*, Zagreb 1916, 278.

¹⁷ HAD, Cons. rog. XXI, 5' od 28. IX 1470.

¹⁸ I libri commemoriali della Republica di Venezia. Regesti, t. V, Venezia 1901, p. 143, n° 77 (16. VIII 1461); p. 143-4, n° 78 (20. VIII 1461).

¹⁹ HAD, Cons. maius XVIII, 122; Div. canc. LXXXI, 147'-8; M. Spremić, n. d., 283.

²⁰ HAD, Div. canc. LXXXV, 183 od 10. VII 1473.

²¹ HAD; Div. canc. LXXXI, 115 od 16. XII 1463.

(Ceccapesse), prepustio je naplatu svojih potraživanja nekom Tranijcu koji je stanovao u varoši Leče (Lecce).²²

Poslovni dodir Dubrovčana i Rekanacana mnogo je više dolazio do izražaja na sajmu u Rekanatiju. Sajam se održavao u mesecu septembru, te su se sva akta u vezi s tim rokom odnosila na godišnji vašar. Tipičan je bio odlazak na sajam da se novac investira u robe. U avgustu 1480. Martin Nikolin je sa 160 dukata nekog drugog Dubrovčanina pošao u Rekanati ili Lančano u kupovinu, s tim da podnese valjan račun o radu i izvuče polovinu dobiti.²³ Jedan dužnik (u avgustu 1493) primio je obavezu da 221 mletački cecin isplati u roku narednog održavanja rekanatskog sajma, a ako to ne bi izvršio, novac bi bio uteran meseca septembra u Dubrovniku.²⁴ U mesecu septembru neki Dubrovčanin trebalo je da plati u Rekanatiju 167 dukata nekom trgovcu iz Burga.²⁵ Sin jednog dubrovačkog zlatara obavezao se da će deset dukata platiti po povratku sa sajma u Rekanatiju.²⁶ U izvesnom smislu održavanje sajma postao je opšti rok za naplatu potraživanja, jer je godišnji vašar bio velika prilika za zaradu. Ponekad se na sajmu obavljalo deponovanje novca. Nikola Stojković (Stay) ostavio je Pjetru iz Fabrijana (Pietro de Fabriano) i Simonu iz San Kašana (San Casciano) robu. Kako je Nikola umro, dubrovačka kancelarija je javila toj dvojici da stvari valja da isporuče Marinu R. Menčetiću.²⁷

Dubrovčani su se na sajmu u Rekanatiju susretali ne samo sa žiteljima toga grada i okoline nego i sa poslovnim ljudima iz drugih, udaljenijih italijanskih varoši. Od Italijana na pomenutim "fijerama" naročito su bili aktivni Firentinci, svakako u to doba najangažovaniji trgovci Apeninskog poluotoka. Jedan od njih, Frančesko Piti (Francesco Pitti) uzeo u najam neki dubrovački brod (u aprilu 1441) da iz Arte preveze u Rekanati žita i druge robe.²⁸ Jedan drugi pomorac sa Lopuda preneo je (u avgustu 1498) teret jednom Firentincu u Rekanati iz Barija i Đovinaca (Giovinazzo). Deo robe imao je iskrcati i u Pzaru (Pesaro).²⁹ Spor koji je pokrenut oko štete šipanskom brodaru Nikoli Iv. Jakojeviću (1470) nastao je intervencijom Antonija Mikelovog (Antonius Michaelis) iz Firence, kao punomoćnika Firentinca Pjetra Alvizova (Petrus de Allois), stanovnika Rekanatija. Ta dvojica našla su trećeg prijatelja da ishodi sudsku presudu protiv nekih Dubrovčana, u prvom redu protiv Jakojevića. Novi punomoćnik mogao se koristiti sudskim stolom u Dubrovniku, Rimu, Napulju, Firenci, Ankoni, Đenovi, Veneciji i u drugim italijanskim mestima.³⁰

Od proizvoda dubrovačkog zaleđa u Rekanati su slati metali i otopine kojih u Italiji nikad nije bilo dovoljno. Češće se pominje gleta (olovni oksid), ali kasnije nego u Lančanu, mada su sajmovi u tom gradu docnije stekli opštu reputaciju (u Lančano su gle-

²² HAD, Div. not. XXVII, 102 od 31. I 1444. Arbitri su bili Parik Đenovljanin i jedan dubrovački Beneša (Benessa) (Div. not. XXVII, 98 od 29. I 1444).

²³ HAD, Div. not. LXV, 16' od 18. VIII 1480. - O sajmovima uopšte pa i onom u Rekanatiju vid.: Brandel, *Civiltà e imperi del Mediterraneo nell' età di Filippo II*, vol I, Torino 1976, 405-8.

²⁴ I. Voje, *Kreditna trgovina u srednjovekovnom Dubrovniku*, Sarajevo 1976, 132.

²⁵ HAD, Deb. LIV, 13 od 22. III 1491.

²⁶ HAD, Deb. LIII, 1' od 24. VIII 1489 (ostavljen je zalog od 18 dukata a zaduženje je kasirano 12. XI 1489). Dakle, zalog je za 80% bio vredniji.

²⁷ HAD, Div. canc. LXII, 179 od 4. XII 1450.

²⁸ HAD, Div. canc. LV, 141; B. Krekić, *Dubrovnik (Raguse) et le Levant au moyen âge*, Paris-La Haye 1961, 323, n° 961 od 2. VIII 1441 (12 dana na utovaru).

²⁹ HAD, Div. canc. XCIIb, 194 od 9. VIII 1498. Firentinac iz Rekanatija, Pjetro de Alleis imao je potraživanja od opštinskih službi, te je ovlastio Antonija Michielovog, takođe Firentinca iz Rekanatija da dužan novac primi (Div. not. LIV, 167' od 25. IX 1470).

³⁰ HAD, Div. not. LIV, 167'-8 od 25. IX 1470. Žena jednog umrlog trgovca tražila je od Michielo-
vog famula 33 dukata za preradu i primljenu robu na sajmu (Mob. ord. XI, 204').

ta i kože sigurno stizale 1403. godine).³¹ Prve vesti o slanju glete u Rekanati potiču iz aprila 1479, kad je upućeno 4222 libara, što je moglo biti unovčeno za 350 dukata; prevoz i prodaja na vašaru donosili su polovinu dobiti. U julu iste godine postojala je još jedna sudska prijava u vezi sa nefinaliziranih 6069 litara te terre ghette.³² Krojač Frano Dobraković primio je (u avgustu 1490) glete, belih i obojenih montonina (prerađenih ovčih koža), sklavina (vunениh prekrivača), srebrnine i drugih stvari u vrednosti od 300 perpera po dubrovačkoj ceni, da to proda na rekanatskom sajmu.³³ Naredna dubrovačka arhivska najava izvoza glete i olova na vašare u Rekanatiju registrovana je prvih dana 1496. godine. Standardno izliven olovni "komad" ("maža") na sajmu je iznosio 3,3 perpera (jer je toliko iznosio obeštetni zahtev).³⁴ Zanimljivo je da se izvoz srebra i zlata, pa ni olova, ne pominje posebno u dubrovačkim arhivskim zapisima kad je riječ o odlascima u Rekanati. Postoje i pojedinačne vesti o izvozu crvca (carmisium, realgar, tj. živin oksid). Prema jednoj tajnoj dostavi, Antun Luke Mitošević otišao je u svoju kuću u Srebarno sa tri vreće crvca, a potom je najmio brodarka da četiri vreće tog rudarskog proizvoda preveze u Rekanati. To je bilo u avgustu 1489, dakle pred otvaranje sajma. Prema istim vestima, Mitošević je za crvac platio carinu od šestine dukata za libru.³⁵

Od ostalih balkanskih proizvoda na prvom su mestu bile kože. Češća je prodaja sirovih goveđih koža, mada je moglo biti preprodaje i nakupaštva i na samom sajmu, da se stekne monopolistički položaj na tržištu. Dobijena sredstva unovčavana su u tkanine ili u kakvu drugu robu. Odnosilac i prodavač i kod koža dobijao je polovinu dobiti.³⁶ U Rekanati su Dubrovčani izvozili i velike količine voska iz balkanskih zemalja, naročito iz Srbije i Bugarske. Prema jednoj obveznici sastavljenoj u Nišu (26. maja 1491) reč je bila o 13967 libara čistog voska što je vredelo 1418 dukata, u 62 svitka, koji je vosak isporučio Orsat Nik. Dživojcv kao dužnik Ivana Mih. Lukarevića, i to na ime neke svote od 1702 dukata, primljenih svakako u tkaninama i drugoj manufakturnoj robi. Kad je vosak dopremljen u Dubrovnik, Lukarević je dao nalog svojim poslovnim poverenicima da ga u Rekanatiju izlože prodaji.³⁷ Pored balkanskih stočarskih produkata, odnašan je i kamelot, tj. orijentalna tkanina načinjena od kamilje dlake. Kamelot je isporučavan na komade ili na "table", u jednom slučaju 35 komada procenjeno je za 150 dukata po dubrovačkoj, nižoj ceni. I tu su ekspedicija i unovčavanje donosili polovinu zarade.³⁸

Nekad je primana poslovna vrednost u zvečećem novcu za trgovanje na godišnjem vašaru, što je moglo značiti da se na sajmu ne samo kupovalo i prodavalo nego i nakupljivalo pa po većoj ceni prodavalo, tj. špekulisalo.³⁹ Oni Dubrovčani koji nisu imali računa da ulože novac u željenu robu, često bi na menicu davali svojim sugrađanima. Tako je Nikola P. Lukarević (Lukarevići se uopšte pominju na rekanatskom sajmu u XV stoleću više od ostalih dubrovačkih patricija!) ostavio (1486) Nikoli Br. Gradojeviću 170 dukata, a sredinom novembra već je primio sto dukata od te svote.⁴⁰ Novac je svakako

³¹ HAD, Div. canc. XXXIV, 220 od 14. V 1403.

³² HAD, Mob. IV, 62 i 102; B. Hrabak, Gleta iz Bosne u XV i XVI veku, Istorijski zbornik V, Banjaluka 1984, 187.

³³ HAD, Deb. LIII, 144 od 24. VIII 1490.

³⁴ HAD, Mob. XV, 5 od 5. I 1496.

³⁵ HAD, Div. not. LXIX, 132-3 od 26. X 1489.

³⁶ HAD, Deb. LI, 157 od 22. VIII 1487.-Vid. I: Lam. for. XXXV, 160 od 1461.

³⁷ HAD, Div. not. LXXII, 20 od 29. VIII 1492.-Godine 1499. jedan Gundulić primio je 40 konjskih tovara voska iz Bugarske Zagore da je otpreme na sajam; cena u Dubrovniku je bila 7 dukata i 22 groša za 100 libri (Div. not. LXXIX, 21').

³⁸ HAD, Deb. XLIX, 186 od 4. IX 1484.

³⁹ HAD, Deb. LVII, 101 od 3. IX 1495.-O novčanim špekulacijama na sajmu: M. Spremić, n. d., 265.

⁴⁰ Had Cons. min. XXIV, 252 (21. V 1493), 281 (20. VIII 1493).

davan pod interes. Nije poznata stopa kamata, ali treba pretpostaviti da ona nije bila manja od 20%. Na rekanatski vašar odlazili su i dubrovački opštinski mešetari, razume se da rade za svoj groš i pošto sređe račune svoje dubrovačke službe. Nekad je izričito davano odsustvo za odlazak na sajam u Rekanati ili u Lančano,⁴¹ što bi značilo da je i trgovačko zborište u Lančanu održavano u mesecu septembru (mada je Lančano imalo i prolećni termin održavanja). Istovremeni rok sajamske priredbe nije odgovarao trgovcima, kojima bi više odgovaralo da se sajamski termini nadovezuju, slično kao u trgovačkoj Šampanji (Champagne). Pomorcima je dozvoljavano da vozarinu i druga potraživanja (lučku pristojbu, taksu za iskrcanu robu za sajam) sami naplate u robi ili novcu, ako vlasnik robe nije imao novca ili ako su vlasniku novca prenosili novac.⁴²

Iz Rekanatija su u Dubrovnik stizale u prvom redu tkanine. U jednoj pošiljci (u novembru 1457) nalazila su se fina vunena sukna iz Firence, pravljene od vune Sv. Martina.⁴³ Tada su takva sukna vredela kao tekstil vrhunskog kvaliteta. Bilo je u Dubrovniku koncem XV stoleća sitnih trgovačkih posrednika koji su novcem komotnije vlastele odlazili na sajam u Rekanati i iz godine u godinu nabavljali isključivo vunene tkanine. Takav je jedan (u avgustu 1493) bio dužan dvojici Crijevića preko 448 dukata iz kupovine tekstila, potom je, ne isplativši dug, za poslovanje u narednom septembru primio novih 221 i po dukata da ih u Rekanatiju uloži u nova sukna. Prenos te robe obavljen je na rizik Crijevića.⁴⁴

Iz Rekanatija je dovažana i vuna, verovatno ne italijanska nego sa strane. S obzirom na jaku zastupljenost Firentinaca, koji su rado trgovali španskom vunom, treba pretpostaviti da je reč o ovčjim vlaknima sa najzapadnijeg poluostrva Sredozemlja. Jedan Dubrovčanin je u svom rodnom gradu 1425. osigurao 18.724 libara u 87 bala, za koje je osiguranje isplaćeno 243 dukata premije. Najveći deo te vune pripadao je nekom Andriji Ljanljiju (Gliangli) i kompanjonima iz Rekanatija (16. 360 libara), što je (u 83 bale) prevezeno na dve barke. Miljar vune sa svim troškovima iznosio je gotovo 75 dukata, jer su 20 bale sa 4024 libra stajale 300 dukata. Vunu su imali da prime Nikola i Frančesko, sinovi Bartolomea Jak. Ringidoribus (de Ringhidoribus), vunarskog preduzimača iz toskanskog mesta Prata (Prato), koji su bili naseljeni u Dubrovniku, kao i njegov brat Tomazo (Tomaso), dubrovački kancelar.⁴⁵ Postoje podaci da su u trećoj i četvrtoj deceniji XV veka ponovno dovozili vino iz Rekanatija u Dalmaciju i u druge balkanske zemlje.⁴⁶

Prilikom odlaska na sajam u Rekanati često se dešavalo da se poslovni ljudi i ne vrate kući nego da umru na putu.⁴⁷ Kao zborište iz raznih krajeva sveta, Rekanati je patio od zaraza, naročito od kuge. Godine 1486. kugu su uneli u grad sv. Vlaha neki trgovci, i to sa dve vreće lana.⁴⁸ Na lađi kojom je upravljao Vasilj Vitović sa Lopuda putovalo je 43 putnika iz Rekanatija. Na plovidbi su umrli patron i dva mornara. Službenici zdravstvene službe u Dubrovniku zapisnički su saslušali (u oktobru 1486) neke od putnika; ovi su

⁴¹ HAD, Div. not. LXVII, 33'od 13. XI 1486.

⁴² HAD, Cons. min. XXIV, 291 od 14. X 1493.

⁴³ HAD, Mob. IV, 152 od 2. XI 1479.-Vid. i fol. 119 od 7. VIII 1479.

⁴⁴ HAD, Div. not. LXXIII, 13'od 24. VIII 1493.

⁴⁵ HAD, Div. not. XIV, 148'iz 1425. godine.

⁴⁶ I. Božić, *Ekonomski i društveni razvitak Dubrovnika u XIV i XV veku*, Istorijski glasnik br. 1/1949, 47; M. Spremić, n. d., 159.

⁴⁷ HAD, Cons. min. XXIII, 153'(11. X 1488, Miliša); XXIV, 289 (11. X 1493, Radoje Bratićević zvani Uhoda); Proc. not. VIII, 24'od 28. VIII 1486 (Katarina Milišina, punomoćnik da sakupi dobra).

⁴⁸ V. Bazala, *Delle peste e dei modi di preservarsene nella Republica di Ragusa (Dubrovnik)*, Zagreb 1954, 21; V. Bazala, *Calendarium pestis, Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinae*, II-1, Beograd 1962, 58.

naveli da su mornari još u Rekanatiju pokazivali znake oboljenja od kuge. Od uglednijih ljudi sa broda navedeni su tri plemića, jedan sveštenik i neki Florino Katalan.⁴⁹

Za poslovanje trgovaca i posebno pomoraca važna je u Rekanatiju bila lučka carina,⁵⁰ od koje, kao i u Ankoni, nisu oslobođani ni građani prijateljskih komuna. I dubrovačka opština bila je osjetljiva na naplatu carine otomanskim trgovcima koji su se preko grada sv. Vlaha vraćali u svoje krajeve. Nekim Grcima koji su u Dubrovnik (1495) dovezli robu na jednoj dubrovačkoj lađici dozvoljeno je da u luci prekrcaju espap na jednu drugu barku bez plaćanja tranzitne carine.⁵¹ Povlastica je dodeljivana ako su se trgovci odmah prijavili carinarnici a stvarno zato da se popularišu dubrovački brodski prevoznici, jer se privilegija nije davala kod dovoza stranim lađama.

Iz Rekanatija su ponekad Dubrovčani još u XV veku reeksportirali robu. Prema jednom poslovnom nalogu, koji je (u septembru 1490) Bernard Luginić načinio Jeri Rad. Gradiću u Rekanatiju, 2486 libara začina, što je trebalo da mu stigne u Ankonu, njegov ovlašćeni pouzdanik trebalo je da uputi prema Rimu. Začini su bili složeni u bale, koje su težile oko 255 libara. Transport od Ankone do Rima predviđen je sa osam i po karlina za sto libara začina,⁵² što je bilo prilično jevtino (jer je dukat vredeo 10 ili 11 karlina).

III.

Početak XVI stoljeća Rekanati je zbog svog veoma dohodovnog sajma bio izuzetno privlačno mesto. Raspravljajući u mletačkom Koleđu (Collegio) o trgovinskom prometu, rečeno je da valja preduzeti mere zbog snažno izražene konkurencije na slobodnim sajmovima u Rekanatiju i u Lančanu, gde se na godišnjim sastajalištima obrtalo po 500.000 dukata godišnje. Bilo je mletačkih patricija koji su dolazili u Koleđu tražeći da se naloži petorici "mudrih" o trgovini da u vezi s održavanjem unosnih poslova u Veneciji usled pomenute komercijalne utakmice učine predloge.¹ Rekanati kao vrlo prosperitetna varoš privukla je nasilnike koji su želeli da se nametanjem koriste bogatstvom koje je nastajalo iz razmene dobara. Kapetan Rekanatija Amadeo je krajem 1520. izveo novine u upravi grada.² U to doba niz malih tirana javili su se po naseljima Ankonske marke, ali nisu daleko doterali, nego su, kao politički gospodari Rekanatija i Fabrijana, osuđeni na smrt.³

Poslovi na sajmu dalje su napredovali prvih decenija XVI veka. Proizvodi rudarstva, čije se slanje iz Bosne tokom prve dve dekade umanjilo pa i zamrlo, upućivani su sve ređe i u manjim količinama na italijanske pijace. Poslednja isporuka u vezi sa Rekanatijem odnosi se na kraj 1512. godine, kad je sinji metal upućen iz Bosne preko nekih Bosanaca (između kojih se pominju i dva Muslimana). Osim olova, neki Banjanin je 31. oktobra 1512. poneo i 16 ćilima, turske uzde i 12 "gradi" (stepenice?) u Rekanati da ih proda i podnese o poslu računa.⁴ Možda se u slučaju tih "gradi" radilo o obrađenom ka-

⁴⁹ HAD, Div. not. LXVII, 22' (21. X 1486), 39', 41 (27. XI 1486).-Svakako zbog vesti o zarazi 1462. nije dozvoljavana plovidba za Recanati; 3. septembra, kad je sajam već počeo, dozvoljen je odlazak Matulinu Zakunoviću (Cons. rog. XVII, 129).

⁵⁰ A. Doren, *Italianische Wirtschaftsgeschichte*, Jena 1954, 349, beleška.

⁵¹ HAD, Cons. min. XXV, 172' od 8. X 1495.

⁵² HAD, Div. canc. LXXXVI, 208' od 22. I 1495.

¹ I Diarii di Marino Sanuto, t. XIX, Venezia, 286-7 od 26. XI 1514.

² Marona Sanuda Odnosaji skupnovlade mletačke prama Južnim Slavenom, Arkiv za povjestnicu jugoslavensku, knj. VIII, 67(1520. m. v.)

³ L. Pastor, *Historie des Papes VII* (1926), 348.

⁴ HAD, Div. canc. CVI, 2 at od 2. I 1516, račun registrovan na molbu Ivana N. Staja a sastavljen 4. marta 1513

menu za stepenice kakve bolje kuće ili palate, jer ima podataka iz istih godina da su graditelji iz Dubrovnika prevozili obrađeni korčulanski kamen u Rekanati. Naime, u maju 1512. inženjer Miho Pask. Miličević uzeo je na plovidbu grip jednog brodarara sa Krfa i lađicu jednog senjskog pomorca da prebace takvo kamenje u Rekanati, uz vozarinu od 30 i 65 dukata.⁵

Daleko najznačajniji dubrovački izvozni artikal koji je slat na rekanatske vašare bile su obrađene i po pravilu obojene jareće i ovčje kože. Naziv "kordovan" je oznaka proizvodnog načina prema španskom gradu Kordovi (Cordoba) i sam po sebi ne govori o koži kakve se životinje radi. U trgovini Dubrovnika pa i Italijana u XV i XVI veku kordovan se odnosio na obrađene kozje kože. (Meditum, u Makedoniji u XIX stoljeću pod kordovanom su podrazumevali obrađene ovčje kože, za romanski naziv "montonine" za ovčje kože se uopšte nije znalo a jareće kože su krštene orijentalnim nazivom sahtijan). Više dokumenata o prevozu kordovana iz Dubrovnika u Rekanati tiče se 1507. godine kao i na godine naredne decenije. Obično su prijavljivane dubrovačkom sudu štete nastale prilikom plovidbe. Od pomoraca je nekoliko puta naveden Jakov Antičević, od vlasnika tereta Antun Radonjić zvani Bičić a od posrednika-komercijalista Rasto Ratković.⁶ Sin nekog klobučara za sklavine u koje je bilo umotano 12 bala kordovana tražio je šest dukata.⁷ Za sto nestalih kordovana koje je nosio neki dubrovački krojač tražena je naplata od 29 i po dukata,⁸ što bi predstavljalo sajamsku cenu. U jednom slučaju (1513) se izričito kaže da je 1100 kordovana različite boje (pakovanih u bale) trampljeno za 21 trubu vunениh tkanina opet raznih boja.⁹ Nekad se u režiji istog trgovca i iste isporuke uz kordovan pominju i montonine; za 24 bala obeju vrsta Bičić je od Ratkovića tražio 80 dukata.¹⁰ Tu treba imati na umu da je bala sadržavala više od deset komada tih koža, dok je u balu govedih sirovih koža ulazilo do deset komada sitnije pasmine. Montonine slate 1523. bile su obojene u jarkoj boji skupog crvca i u žutoj boji šafrana.¹¹ Pojedini proizvođački centri, kao što su bili Sofija, Skoplje, Foča i drugi, specijalizovali su se u bojenju jednom bojom. Patricije Junije L. Bunić specijalno je (1507) poručio za Rekanati 2744 koža u boji kojom se bojilo u Skoplju. Za to bi se u Rekanatiju dobilo 411 dukata i 24 groša.¹² Jedna pošiljka od 728 kordovana crne i bele boje (možda iz Sofije) vredela je 177 i po dukata.¹³ Ponekad nije navedena vrsta kože pri slanju u Rekanati, ali se ipak može

⁵ HAD, Div. canc. CIV, 17 (1513); Div. not. XC, 46 i 46-6'od 25. V 1512; J. Lučić, Prilike u Dubrovniku 1510 do 1514. i ustanak na Hvaru, Radovi Instituta za hrvatsku povijest X, Zagreb 1977, 363.-Miho Miličević prevezao je kamen u Rekanati, te je jednom Krkljaninu, svakako patronu, ostao dužan 12 dukata (Deb. LXIX, 63'od 25. V 1512).

⁶ HAD, Mob. XXI, 175 (3. XI 1507), 176 (3. XI 1507); XXII, 9'at; Sent. canc. LXVIII, 91 od 16. IV 1507.

⁷ HAD, Mob. XXVI, 118'od 18. VII 1513. - Godine 1522. krađa jedne bale još pri utovaru u Dubrovniku (Div. not. XCVI, 4).

⁸ Isto, XXVII, 239'od 10. XII 1510.

⁹ HAD, Sent. canc. LXVIII, 91 od 16. IV 1507.-Trista raznobojnih koža 1509. prodate su za 60 dukata (Div. not. LXXXVIII, 73).-U vezi s prevozom kordovana u Rekanati nastali su sporovi (Sent. canc. LXX, 61-2, 1508).

¹⁰ HAD, Mob. XXI, 181 at od 25. XI 1507; XXIII, 11 at od 14. I 1510; Sent. canc. LXV, 230 od 25. X 1504 (40 dukata za 140 kordovana i 10 montonina); Deb. LXV, 188-88'od 30. VIII 1507 (4000 kordovana i 120 montonina uz 11 sklavina; dve trećine dobiti išlo je vlasniku a samo jedna trećina posredniku).

¹¹ HAD, Mob. XXIX, 56'at (14. IV 1523).-Vid. i: Div. canc. CIV, 153'od 3. IX 1513. - Te godine izvožene su na rekanatski sajam i posebne cenjene skopske montonine (Div. not. XCVII, 185).

¹² HAD, Deb. LXVI, 6'od 20. X 1507.

¹³ HAD, Sent. canc. LXXVII, 5 (1516).-Antun Rad. Bičić poslao je 1508. u komisiju prodaju 24 bala kordovana i montonina; u balama se nalazilo po 170 koža; za pet bala montonina komisijonar je obračunao samo 16 dukata, a za 30 dukata je trampio kordovan za tkanine (Sent. canc. LXX, 61-2).

razlučiti je li reč o obrađenim ili sirovim kožama. Slikar Mihael Jakobov, Namac, slao je (u septembru 1514) veću količinu obrađenih koža.¹⁴ Jedan račun o kožama i drugoj robi što je trebalo prebaciti na sajam takođe se odnosi na obrađenu kožu. Za nagradu pri slanju i prodaji 2490 koža u 18 bala određena je provizija od samo 2% vrednosti robe.¹⁵ Provizija je bila jako umanjena, jer je ona ranije za isti posao iznosila čak 50% čiste dobiti. U izvesnim slučajevima, i to nešto kasnije, ovim dvema vrstama kožica priključivane su sirove kože goveda, koje su dovažane iz ugarskog, srpskog ili bugarskog Podunavlja. U septembru 1533. uz 1723 kordovana i 1967 montonina (u 27 bala) izvezeno je u jednoj partiji i 239 volujskih koža (u 18 bala) i više svitaka voska, što je uz izvesnu gotovinu, bilo potrebno da se zameni za deset truba finih sukana.¹⁶

Obrađenim kožama najsljedniji proizvod upućivan na rekanatske godišnje poslovne smotre bio je kamelot, produkt Levanta. Godine 1509. i 1510. standardizovan komad kamelota donosio je u Rekanatiju tri dukata.¹⁷ Ovim izvozom, kao unosnijim, bavili su se i neki dubrovački plemići, kao Marin Ors. Menčetić. Kamelot je pažljivo transportovan u sanducima, s tim što je u jednoj pošiljci (u avgustu 1501) 71 komad složen u dva takva sanduka.¹⁸ Ivan Miloradović Dević, pored kamelota u Rekanati, nosio je i 34 komada za druge gradove Marke; rekanatska pošiljka je delimično vraćena, ili nije naplaćena carina pri povratnom uvozu u Dubrovnik.¹⁹

Češći proizvod donesen u Rekanati, naročito u vremenu od 1513. do 1523. bio je vosak. Glavne balkanske pijace koje su ga isporučivale bile su tada Niš i Jedrene. Petar Stjepanović predao je (1519) u gradu na Nišavi Bartolu Radičeviću vosak koji je on u Rekanatiju prodao za 34 i po dukata po bali (od 227 dubrovačkih libara).²⁰ U računu jednog komisionog posla oko transportovanja i prodaje robe na sajmu (1516) pominje se vosak i slanje novca menicom u Jedrene.²¹ Izvozom voska u Rekanati u to vreme najviše su se od patricija bavili Crijevići, Gučetići a i Lukarevići su se još održavali na pomenu-toj jadranskoj pijaci. Frano Gučetić poslao je (u jesen 1519) iz Arte menicom 829 dukata Pavlu Pet. Lukareviću. Taj se obavezao da će za 619 dukata nabaviti jevtinije svite iz Firence, po 19 i po dukata trubu; u toj složenoj operaciji javili su se i jedan Dubrovčanin iz Jedrena za vosak, koji je bio njegov.²² Ako bi se smelo pretpostaviti da je 210 dukata, za koje Lukarević nije dao obavezu, značilo njegovu nagradu za preprodaju i kupovinu sukana u Firenci, onda bi ona iznosila 25,2% ukupne angažovane svote. Svitci voska ponekad su otuđivani krađom na brodu; dva paketa voska (u vrednosti od 70 dukata) nestali su pomorcima Tomi Mat. Smokvi, te je on tužio dubrovačkom sudu jednog Gučetića, jednog Crijevića i nekog pučanina.²³ Bilo je i većih količina u isporukama, na primer 200 svitaka (1523). Vozarina do Rekanatija iznosila je četvrtinu dukata,²⁴ a u takvom slučaju naplata je iznosila 50% cene realizovanog prenosa.

¹⁴ HAD, Div. canc. CV, 92'od 20. IX 1514.

¹⁵ HAD, Div. not. XCVII, 59 od 20. XII 1512.-Komisionar Ivan N. Bunić prenosio je i kože trojice Gučetića (Isto).

¹⁶ HAD, Div. canc. CXXII, 170 od 8. IV 1535.-Po jednom poslovnom nalogu komisionaru avgusta 1487, ako goveđe kože ne bi prodao u Lančanu, trebalo ih je prevesti na sajam u Rekanatiju (Deb. LI, 157').

¹⁷ HAD, Mob. XXIII, 4'od 3. I 1510.

¹⁸ HAD, Deb. LXI, 82 od 28. VIII 1501.

¹⁹ HAD, Cons. rog. XXX, 202b od 30. XI 1510.

²⁰ HAD, Sent. canc. LXXXII, 239 od 20. X 1519.

²¹ HAD, Div. canc. CVI, 2 at od 3. II 1516.

²² HAD, Sent. canc. LXXXII, 241 od 21. X 1519.

²³ HAD, Mob. XXVI, 66'at od 8. IV 1513,-O Gučetićima vid. i: Sent. canc. LXXV, 285 (1514).-Vid. uopšteno za 1514 : J. Lučić, Prilike u Dubrovniku, 364.-Izuzetno, 1513. godine, izvezeno je i svile (J. Lučić, Prilike, 363).

²⁴ HAD, Mob. XXIX, 150 od 15. IX 1523.

Izvoz konja u Rekanati, kao vid krijumčarske trgovine iz Turske, sreće se od sredine druge do sredine treće decenije XVI veka, ali izuzetno i kasnije. Konj Frana Dam. Beneše, dubrovačkog patricija, kojeg je trebalo da jedan trgovac iz Pere (Carigrada) transportuje u Rekanati, zadržan je a zatim prebačen u Bari. U sudskom zahtevu konj je procenjen na 15 dukata.²⁵ Neki konj kupljen u gradu sv. Vlaha za 42 dukata (1522) dat je na čuvanje i prehranu na Lopudu; tu je loše hranjen i održavan i u rdavom stanju je prevezen u Ankonu a potom u Rekanati, no poručilac nije hteo da ga takvog primi; konj je vraćen u Dubrovnik, ali ga nije hteo primiti ni vlasnik, nego je preko suda zahtevao 50 dukata.²⁶ U zahtevanoj ceni uključena je prosečna trgovačka marža od 20%. Neki konj iz Kruševca i drugi iz Novog Brda na zahtev jednog trgovca u Dubrovniku, rodom iz Milana, trebalo je da budu prevezeni u Rekanati.²⁷ Vozarina za mali broj konja od Dubrovnika do Rekanatija iznosila je (1510) dukat od grla.²⁸ Ujesen 1589. dubrovački podstrigivač Frano Vukov prodao je u Ankoni, na glavnoj italijanskoj pijaci turskih konja, Horaciju A. Eufreduti 18 konja za svotu od 178 dukata; tu cenu mogao je da potražuje po isteku ugovorenog roka u najvećim gradovima srednje Italije i u Veneciji, ali i u sajamskim mestima: u Rekanatiju, u Lančanu, u Nočeri i drugde.²⁹ U jednom aktu načinjenom 13. marta 1514. u Rekanatiju, Antun Bičić se sporazumeo sa jednim zemljakom o kupoprodaji deset konja za 170 dukata; kao svedoci dogovora potpisali su se Antunov sin Frano te jedan uljar i jedan pekar iz Dubrovnika.³⁰

Kako je u Rekanatiju povremeno vladala glad ili bar oskudica u životnim namirnicama, na primer u januaru 1528. godine,³¹ uvažane su i žitarice. Kad je reč o Dubrovčanima, nema podataka da su i Dubrovčani u takvim prilikama dovozili zrnavlje. Ipak, u redovnim godinama, pšenica se iz Rekanatija i Senigalije (Senigallia) izvozila u susednu Istru, kao u septembru 1511. godine.³² Ne treba isključiti mogućnost da hlebno zrno nije požnjeveno u okolici pomenutih varoši, nego da je nabavljeno na sajmu.

Dubrovnici su iz Aleksandrije dopremali u Rekanati biber, karanfiliće, cimet, kasiju i druge začine, naročito 1510-1526. godine, dakle u doba punog dubrovačkog uspona te trgovine. U tom prometu preovlađuje dubrovačka vlastela, pre svega Crijevići i pokoji Bunić. Prodaju u susednom Riminiju obavljali su i italijanski trgovci, a roba često i nije putovala preko Dubrovnika, nego je prevažana uhodanom rutom Aleksandrija-Ankona. Začini su mereni u arapskim merama (kantar, rotuli), a pakovani su u džakove i "fardele". Fardeli su obično sadržavali više od četiri kantara. Verovatno računskim putem, vršeno je označavanje i u librama.³³

²⁵ HAD, Sent. canc. LXXI, 11'od 9. V 1515.

²⁶ HAD, Mob. XXIX, 54'at od 11. IV 1523.

²⁷ HAD, Div. not. XCVI, 54'; B. Hrabak, Dubrovčani u rudarstvu i uvozno-izvoznoj trgovini Kosova 1455-1700, Vranjski glasnik XVII (1984), 57.

²⁸ HAD, Mob. XXIII, 127'at od 22. XI 1510.

²⁹ HAD, Div. canc. CLXXVIII, 113'at od 23. XI 1589.

³⁰ I diarii di Marino Sanuto XLVI, 554, iz Recanatija, 31. I 1528.

³¹ Isto, XII, 487 (11. IX 1511).-Jedan Ortonjanin prodao je dvojici ljudi iz mesta Ponte kod Lanciana 420 tovara pšenice, 25 tovara ječma i pet boba, ali je pomorac Dubrovčanin teret dovezao u Dubrovnik a ne za Lanciano (Lam. for. XXXV, 160 od 7. XII 1461).-Jedan Rekančanin sporio se sa jednim dubrovačkim Napuljcem oko neke pšenice i balkanskih raša i dobio je presudu (Div. not. XXVII, 102 od 31. I 1444).

³² HAD, Mob. XXIII, 152'(8. XI 1510); Sent. canc. LXXIII, 77-7'(7. IV 1511); LXXXIX, 141'. 2 (5. X 1526).-Nekom Pavlu Ognjanoviću koji je bio u Rimu Bernard M. Luginjić je odredio da vreću sa 486 libara "zenzero beledi" proda u Rimu a 255 libara toga začina da ostavi za prodaju u Recanatiju (Div. canc. LXXXVII, 208'od 22. I 1491). Od prodaje 730 libara tog začina u Rimu dobijeno je 56 dukata (Mob XII, 132'od 20.XII 1490).

³³ HAD, Cons. min. XXIX, 289'od 1. IX 1508.

U dubrovačkom izvozu izuzetno se javljaju i neki sasvim retki proizvodi. Neku robu zvanu "rogia" (stipsa?) u količini od dva milijara trebalo je da u Rekanatiju primi Rado bojadar; cena je imala da iznosi četiri dukata za sto libara.³⁴ Pored začina, iz Aleksandrije su slati i neki zoofiti italijanski zvani "spunje" (latinski: sponga); roba je preko dubrovačkih pomoraca slata direktno u Rekanati.³⁵

Zanatski espap retko je iz Dubrovnika stizao u Rekanati. To su mogli biti predmeti od metala, na primer ukrasi od zlata i srebra i bakarno posuđe, ponekad i delovi odela. Promet robe na rekanatskom sajmu bio je tako jarosan, da su dubrovački poslovni ljudi skidali sa sebe dolamu (naročito od kamelota) i davali je na veresiju u preprodaju nakupcima; takav je slučaj bio 1522, a dolama je ustupljena za okruglo deset dukata,³⁶ što nije mala cena.

I u XVI veku glavni izvozni produkt Dubrovčana sa rekanatske saajmske pijace bile su tkanine. Prema jednom sporazumu zaključenom 1510. godine u Rekanatiju između Pjetra Ant. Patunelija (Pattunelli) i njegovog ortaka iz toskanskog grada Sijene (Siena) i Ivana Tudizića, italijanski partneri su dubrovačkom patriciju preko svog agenta Đakoma isporučili vunениh sukana za svotu od 1396 dukata. Posljednju ratu robnog kredita Ivan je namirio 26. septembra 1517, dakle opet na rekanatskom vašaru.³⁷ Bilo je i manjih isporuka, na primer za 200 dukata ili i za samo nekoliko desetina lakata skupog velura.³⁸ Već 1457. u jednoj pošiljci finih firentinskih sukana nalazila se jedna truba "panno di garbo"³⁹ Zanimljivo je da su tada i skupe tkanine razmenjivane za mnogo jeftiniju uvoznu balkansku robu. Toga više ne nalazimo stolecе kasnije, kad se najfiniji tekstil prodavao samo za gotov novac, i to prvenstveno zlatan. U prve dve decenije XVI stolecа i jevtinije tkanine u Rekanatiju dolazile su iz Firence.⁴⁰ U Rekanatiju su, međutim, nabavljane i strane vunene tkanine, primerice iz Perpinjana i Karkasana pa i špansko sukno kao i znatno skuplje svilene tkanine.⁴¹

Uz tekstil češće su se sa saajmske pijace izvozili materijali za bojenje, kojima je Ankonska marka uvek obilovala, na primer, gvado (fabrovik), koji je služio kao glavno sredstvo za bojenje plavom bojom i za nijanse izvođene sa plave osnove. Količine nisu bile male. Preko agenta Ivana Stijepova iz Kotora poručeno je 6000 libara.⁴² Kolika je to bila vrednost vidi se iz odnosa u jednoj trampi: 220 kordovana i 130 montonina zamenjeno je za 4960 libara fabrovika. U jednoj drugoj zameni vrednost robe je iznosila 70 dukata.⁴³

Pored trampe koja je bila uobičajena u razmeni dobara na rekanatskom saajmskom tržištu, te i u drugim poslovnim sredinama toga vremena, mnogo je korišćena menica pri isplati. Menicom na rekanatskom vašaru izravnavali su među sobom svoja potraživanja

³⁴ HAD, Mob. XXVII, 239 od 10. XII 1516.

³⁵ HAD, Sent. canc. LXXXVIII, 164 od 11. X 1525.

³⁶ HAD, Div. canc. CVII, 160 od 26. XI 1517.

³⁷ HAD, Sent. canc. LXXVIII, 8'at (15. XI 1515); LXXVI, 291'-2 (30. XII 1514); Mob. XXVII, 157 (12. XI 1510).

³⁸ HAD, Mob. IV, 119 i 152. - O vrstama tkanina koje su se mogle dobiti na sajmu i u zamenu za kože vid.: (Div. not. 97, 185 od 8. X 1523).

³⁹ HAD, Sent. canc. LXXVII, 3 od 8. I 1515 (12 truba za 151 dukat), 34 (5 truba za 60 dukata).

⁴⁰ HAD, Div. canc. CIX, 43'-4 od 10. IX 1519.-Zanimljivo je da je Firentincu Bartholomeu Dini, koji je uveo u Dubrovnik vunениh i svilenih tkanina i tapiserije uz povlašćenu carinu od 4%, dozvoljeno je da bez plaćanja izvozne carine iznese neprodati espap, ali samo u Rekanati, svakako kao opšte priznato saajmsko mesto (Cons. rog. XXXII, 226'od 30. IV 1513).

⁴¹ HAD, Mob. XXVI, 138.

⁴² Isto, XXV, 61 at, 62 at.

⁴³ HAD, Deb. LXXI, 35' (1. III 1515), 142 (24. X 1515); Sent. canc. LXXIX, 312 (9. XII 1517); LXXXV, 175'(21. XI 1522); Div. canc. CV, 90'(20. VIII 1514); CVII, 187'-8(9. I 1518).

sami Dubrovčani, naročito ako su dalje poslovali na strani, jer je menica poznatijih trgovaca stekla važnost vrednosne hartije. Svote su se kretale od 76 do 680 dukata.⁴⁴ Pozajmicu od 170 dukata, primljenu sredinom februara (1514) od jednog Konavljjanina, Frano Ant. Bičić obećao je da će isplatiti u četiri godišnje rate u Pezaru ili u Rekanatiju. Obveznica je bila načinjena pred trojicom Dubrovčana.⁴⁵ Slične isplate dugova u Rekanatiju,⁴⁶ delom i zaključenih u vreme održavanja sajma, predstavljale su robne kredite, kad je jedna roba davana da bi se partneru omogućilo da stekne espap koji bi izvezao na sajam. Nekad su na vašaru ili neposredno posle njega takve robne pozajmice Dubrovčanima davali i stranci da ne bi robu vraćali kući, na primer jedan milanski trgovac naseljen u Mantovi, s rokom isplate u sledećem sajamskom terminu.⁴⁷ Bilo je i obrnutih slučajeva da su Dubrovčani na vašaru manje količine novca ili neprodane robe ostavljali italijanskim trgovcima, primajući od njih menicu, koju su u označeno vreme naplaćivali od dužnikovih punomoćnika.⁴⁸ Ponekad su menice predavane drugima za naplatu, svakako uz kakvu proviziju ili poslovnu nadoknadu.⁴⁹

Pored menice koja je poveriocu omogućavala isplatu u njegovom mestu boravka, najčešće od dužnikovog opunomoćenika, praktikovane su i obične obveznice. Menica je manje bila potrebna ako su verovnik i pozajmljivač bili Dubrovčani; dovoljno je bilo da se zaduživanje obavi pred dvojicom Dubrovčana kao svedocima.⁵⁰ Naplata obligacije za vrednosti date strancima u Rekanatiju obično su vršene na dubrovačkom sudu, tužbom na dužnikova punomoćnika. Tako su postupila dva sina Antuna Bičića u vezi s neizvršenim ugovorom zaključenim u rekanatskoj trgovačkoj komori na 280 dukata. Tužen je jedan slikar Venecijanac u Dubrovniku koji je bio ovlašćeno lice Alesandra Bekarinija (Alessandro Beccharini).⁵¹ Taj Bekarini bio je iz Sijene, pa je i drugi čest gost rekanatskih vašara Ivan Nik. Staj od njega sudom uterivao 1060 dukata po zadužnici sastavljenoj u Rekanatiju a od drugog Bekarinijevog prokuratora, Alfonsa Đovanijevog (Alphonsus Johannis de Senis), jer mu dug nije namirio na sajmu.⁵² U jednom slučaju Matko Đ. Staj prijavio je dubrovačkom sudu bivšu ženu svog dužnika Frančeska iz Mole (Mola di Bari), mada se ona preudala u gradu pod Srđem, zato što mu za datu srebrnu dugmad i neki srebrni "jaganjac božji" nije isplatio treću ratu od deset dukata.⁵³ Nekad je naplata duga koji bi stranac načinio u Dubrovniku vezivana na rekanatski vašar. "Kirograf" od 1. juna 1514. na 150 mletačkih cekina Nemac Gele Johanov (Gele Johannes) imao je da namiri Demetriju Sim. Beneši na sledećoj rekanatskoj sajamskoj priredbi.⁵⁴

Kao mesto intenzivnog poslovanja, Rekanati je bio pozornica komercijalnih sporova koji bi se morali odmah okončati. Zbog toga je jedna od sajamskih službi bio lokalni sajamski sud, pored onog opštinskog, koji je radio preko cele godine. To stalno sudište u Rekanatiju ponekad je izričito navođeno kao mesto gde će se rešavati razmirice koje bi eventualno nastale. Rekanati se u takvim ugovorima obično stavlja uz druge pijace Ankonске marke i uz najveće okolne gradove (Firenza, Lanciano, Messina, ali i Beograd)

⁴⁴ HAD, Div. canc. CIV, 24 od 6. VIII 1509.

⁴⁵ HAD, Deb. LXX, 143' (24. III 1514); LXXI, 126 (31. X 1515), 126', 143 (26. XI 1515), Div. canc. CV, 89'-90 (18. IX 1519) i 124'; CVI, 100 (4. II 1516).

⁴⁶ HAD, Div. canc. C, 220 od 22. X 1508.

⁴⁷ HAD, Sent. canc. LXXVII, 134-5 od 6. VI 1515 (Matheus et Hieronymus S. Petroni)

⁴⁸ HAD, Mob. XXVII, 157.

⁴⁹ HAD, Div. canc. CVI, 89' od 4. II 1516.

⁵⁰ HAD, Sent. canc. LXXXIV, 205 i 206 (3. i 4. X 1513).

⁵¹ HAD, Sent. canc. LXXVII, 32'-33 od 23. IX 1515 (1060 dukata).

⁵² HAD, Mob. XXVI, 40' at od 25. X 1512.

⁵³ HAD, Div. canc. CV, 89' od 15. IX 1514.

⁵⁴ HAD, Div. canc. CXXXI, 38 (1546); CXL, 87 (8. I 1555); Div. not. CVII, 154 (30. V 1543)

(1555).⁵⁵ Venecija bi u takvom nizanju obično bila izostavljena. U sajamskim mestima (Recanati, Lanciano, Nocera, Rimini) mogla je da se sudskim putem naplati i zadužnica na 112 dukata (rok otplate od 18 meseci) što je dato za 28 lakata neke fine tkanine, a koja je obligacija napisana u ankonskom fundiku trgovaca u parohiji Sanctae Mariae de Mercato.⁵⁶ Sajamski sud, zvani konzulat, imao je pre svega funkciju istražnog sudije da se ustanove činjenice i okolnosti prestupa,⁵⁷ dok bi redovno suđenje moglo biti izvedeno i u zavičajnoj varoši naročito ako su parničke strane iz istog naselja. U jednom sporu između dva Dubrovčanina prosuđivala su četvorica konzula, koji su doneli i finalnu presudu, tj. oslobodili su okrivljenog.⁵⁸ Kao istražni organ u "diferenciji" dvojica sinova Antuna Bičića sa punomoćnikom nekog Venecijanca u parnici oko 280 dukata, vođenog u Dubrovniku, pomenut je akt načinjen u rekanatskoj komori odmah po zaključenju sajma. Istoga dana tužilac je nastupio sa novom optužbom koja je imala da donese drugih 30 dukata, a u vezi s kojom je navođen i jedan Sijenac.⁵⁹

Rekanatske sudske vlasti su, prirodno, morale uredovati u slučaju smrti stranih poslovnih ljudi, a smrt je u Rekanatiju bila redovna stvar kao i samo poslovanje, jer kuge i drugih zaraznih bolesti nije nestalo širenjem sveta. U Rekanatiju je, primerice, umro vunnarski majstor Đuro Nikolić.⁶⁰ U Rekanatiju je našao smrt i dubrovački mešetar Frano Mili de Bone.⁶¹ Nekad su mešetari odlazili na godišni vašar i po nalogu dubrovačke vlade, na primer Petar Milatović, navom Ivana Antićevića, često prisutnom u rekanatskom pristaništu; mogao je posetiti i druga mesta Ankonske marke.⁶²

Odlazak na sajam pratili su i vladini dokumenti. To su bile registracije o obrazovanju ad hoc trgovačkog društva za obavljanje zajedničkih poslova u Rekanatiju. Na primer, jedan krojač i jedan drugi Dubrovčanin zajednički su se sporazumeli o prodaji 1218 kordovana koji su u prvoj kupovini vredeli preko 275 dukata, s tim da dobit dele popola.⁶³ Neki kao opštinski službenici, ali i drugi kao i neke lađe pod obavezom provoza opštinskih tereta, morali su dobiti saglasnost Malog veća za odlazak na godišnji rekanatski vašar.⁶⁴ Zaključivani su plovidbeni ugovori i to ne samo sa dubrovačkim pomorcima nego i sa strancima,⁶⁵ jer je tada broskog prostora bilo malo. Pravljeni su tovarni listovi o ukranoj robi. Vlasti su plovnim objektima ustupale burad za vodu.⁶⁶ Pogađana je pro-

⁵⁵ HAD, Div, not. CVII, 152'-4 od 30. V 1543.

⁵⁶ HAD, Sent. canc. LXXV, 285 (virtute dictae inventionis officii consulatus Reccanati).-Postojala je i posebna služba sajamske straže, čiji su zvaničnici često istupali kao svedoci pri pravljenju punomoćstava, ponekad u crkvi sv. Anđela (Proc. canc. Xa, 134-5 od 10. X 1540).

⁵⁷ HAD, Div. canc. CV, 124-4' od 29 XI 1514.

⁵⁸ HAD, Sent. canc. LXXX, 265-5' od 6. XI 1517; Mob. XXVII, 159 at.

⁵⁹ HAD, Cons. min. XXXII, 192 od 3. XI 1516.-Smrt dubrovačkog kapara Đure Nikolića, koji je pre smrti prepustio prodaju koža zemljaku (Div. not. XXII, 83').

⁶⁰ HAD, Cons. min. XXXI, 44' od 6. III 1512.

⁶¹ HAD, Cons. min. XXVIII, 206 od 13. IX 1505.

⁶² HAD, Deb. LXXIII, 48' od 13. VIII 1518; Div. canc. XC, 216'-7 (700 dukata u novcu i 200 libri bakra).-Društvo Dubrovčana imalo je 1487. robe samo za 134 perpera, a želelo se da se unovčena svota investira u drugu robu (Deb. LI, 158).

⁶³ HAD, Cons. min. XXIX, 154'(21. IV 1502); XXX, 180 (31. VIII 1510, kalajdzija Bert); Cons. rog. XXVII, 179'(2. IX 1502), XXXVII, 154 (15. II 1524, Nemac bombarder za Recanati); XXXIII, 88'(22. IX 1514 bombarder), 89'(25. IX 1514, bombarder); XXX, 180(31. VIII. 1510, opštinski službenik), 286 (21. VIII. 1511, bombarder); XXIX, 161 (31. VIII 1507, bombarder); XXXII, 272'(27. VIII 1513, nava).-Dubrovnik je s proleća 1514. slao glasnika u Ankonu, Recanati i u Rim i oni su na tom poslu presedeli predviđeno vreme (Cons. rog. XXXIII. 60' od 30. V 1514).

⁶⁴ HAD, Div. canc. CV, 88' od 13. IX 1514 (Frano Ant. Bičić uzео je na plovidbu marisilijanu Stefana Lukinog, stanovnika Venecije); Cons. min. XXVII, 239 (10. XII 1516).

⁶⁵ HAD, Cons. rog. XXXIV, 288 od 6. IX 1518.

⁶⁶ HAD, Div. not. LXXXI, 157-7' od 21. VII 1502.

vizija za agentske usluge u prodaji espapa na sajmu, koja je za Rekanati i dalje iznosila samo 2% ad valorem.⁶⁷ To bi svedočilo o izuzetnom korisnom i isplatom boravku na rekanatskom vašaru.

Dubrovačka Republika morala je također intervenisati u slučaju smrti svojih podanika na vašaru u Rekanatiju ili na plovidbi za to mesto. Vlasti su imale obavezu da verifikuju navode inventara ili testamenta i da ih registruju. Popis robe krojača Mate Ivanova, Stonjanina, nošene na sajam, pokazuje tekstil ili tekstilne sirovine (i veronske, lan, pamuk), što je većinom pripadalo drugima (Peroto Torilje, Nikola Fr. Đorđević, Gospar Antunov), kojima je krojač bio komisionar. U njegovim stvarima nađeno je i pismo nekog Kristofora krojača svojem zetu Nikoli. Poslovna pisma notirana su i u zaostavštini kožuhara Vitka Radinovića, na primer pisma klobučara Petra Đurinog pisana u Nikopolju 10. i 29. augusta 1514, pismo Bartolomea Vučićinog sastavljeno 6. avgusta 1514. u Vidinu i poruka Nikole Alcgretova, načinjena u Veneciji, njegovoj majci.⁶⁸ Pisma ljudi naseljenih u Bugarskoj svedoči da su se i dubrovački kolonisti u toj zemlji bogatoj kožama preko zavičajnog grada povezali sa velikom italijanskom sajamskom pijacom.

Potražnja prevoznih sredstava u vreme održavanja rekanatskog i lančanskog sajma bila je vrlo velika, tako da su vlasti ponekad morale intervenisati protiv moguće monopolizacije broskog prostora. Vlada je davala saglasnost da nakrcane lađe krenu i posebno da pođu manji ili prenakrcani brodovi,⁶⁹ jer su se u to vreme mnoge gusarske galeote vrzmale po srednjem Jadranu. Kad je dubrovačkim građanima koji su otišli na septembar-ski sajam u Lančano trebalo kurirskim brodićem preneti neku poruku (svakako o stanju bezbednosti plovidbe), troškovi oko toga slanja imali su da padnu na teret ne samo svih dubrovačkih trgovaca na sajmu u Lančanu nego i na teret podanika koji su tada poslovali u Rekanatiju⁷⁰ (s obzirom da su gusari sa juga mogli ugroziti plovila i onih u Rekanatiju). Na sličan način, carinici su imali zadatak da pošalju poštanski grip trgovcima koji su putovali navom M. S. Gučetića ili drugim lađama a nalazili su se u Rekanatiju, da se jedna strana galija ukotvila u Gružu i da čeka plen.⁷¹ Prevoz robe u Rekanati obavljali su veći, često lopudski, brodovi-nave ili veće karavele (na primer od 75 kola nosivosti)⁷² jer su takvi snažniji plovni objekti lakše izlazili na kraj sa napasnicima na morskim valovima.

Plovidbi u Rekanati tokom XVI veka mnogo su smetali gusari, i to pre svega mnogobrojniji iako manje opasni hrišćanski pirati. Muslimanski korsari su rede zalazili u vode severno od Ankone. Ipak, čak i brodari Valonci strahovali su od valonskih morskih vukova.⁷³ Sa južne strane je pri jednoj plovidbi (u ranu jesen 1526) opasnost pretila od gusara tarenskog kneza.⁷⁴ Kad je mletački kapetan na reci Po oboleo i povukao se u Kjođu (Chioggia), zaigrali su kolo pljačkaši iz Ferare (Ferrara) i Rijeke (protouskoci!),

⁶⁷ HAD, Div. canc. CV, 2 at-2'at od 1. II 1515.

⁶⁸ HAD, Cons. min. XXXI, 195 (2. IX 1513); XXXV, 58'(16. X 1524).-Velika potreba broskog prostora u plovidbi iz Dubrovnika u Recanati izazvala je pojavu da su Rekanacani i Dubrovčani zajedno ulagali u izgradnju lađe, ali u Veneciji (Div. not. LV, 61'od 22. IV 1477).

⁶⁹ HAD, Cons. min. XXVII, 100 od 17. IX 1501.

⁷⁰ HAD, Cons. min. XXIX, 297 od 12. X 1508.

⁷¹ HAD, Div. not. LXXXVIII, 65-5'(19. VIII 1509, lopudska karavela Anđela Markova; plovidba i Pesaro, vozarina 70 dukata); Div. canc. CIII, 37'(7. VIII 1511, lopudska nava Miha Stijepova, isplavlavanje 22. avgusta; za prekršaj 30 dukata); Cons. rog. XXXIII, 86'(20. IX 1514), 89'(25. IX 1514).

⁷² HAD, Div. canc. XCIX, 76 od 10. IX 1506.-O berberskim gusarima do Recanatija vid.: B. Hrabak, Izvoz žitarica iz Osmanlijskog carstva u XIV, XV i XVI stoleća, Priština 1971, 346.

⁷³ HAD, Sent. canc. LXXXIX, 141'-2 od 5. X 1526.

⁷⁴ I diarii di Marino Sanuto XII (1886), 4(5. IX 1511).

presrećući mletačke lađice koje su išle u Ravenu i na rekanatski sajam.⁷⁵ No ti isti mletački brodovi hteli su (u avgustu 1504) nasrnuti na navu Ivana Antićevića, kad je sa robom trgovaca plovio na sajam. Trgovcima je preko kurirskog gripa naloženo da se sa robom povuku u ankonsku luku. Naredni grip je doneo vest da je flota otplovila na Levant i da je plovidba ponovo bezbedna.⁷⁶ Mlečani nisu rado gledali dubrovačko jačanje u Rekanatiju. Dubrovnik je (u novembru 1501) tretiran kao neprijateljska trgovačka luka, čiji žitelji u velikim količinama izvoze zabranjene proizvode iz Apulije, Ankonske marke (sve do Rekanatija), pa i iz Venecije.⁷⁷ Čak su se i duždevi kletvenici, recimo Kotorani, uklanjali pred mletačkim ratnim brodovima.⁷⁸ Pirati su napali mletačke podanike i 1575. godine, pri jedrenju na vašar u Rekanati, Nočeru i u druga mesta. Morski razbojnici su vršljali u vodama Ankone i 1601. godine.⁷⁹ Stoga i nije čudno što je dubrovačka vlada svojim državljanima na putovanju za Rekanati pozajmljivala, uz zalog, topiče (falconette),⁸⁰ sa kojima su artiljerijskom vatrom upravljali ustupljeni opštinski bombardijeri, često stranci. I veliki i jaki brodovi koji su održavali plovidbene rute sa udaljenim krajevima (za London i Frandriju) ponekad su odlazili i u Rekanati.⁸¹

Zbog sve veće opasnosti od gusara, posebno berberskih, roba pri transportovanju u Rekanati bila je osiguravana. To je, primerice, učinio i slikar Namac koji je boravio u Dubrovniku sa kordovanom za 350 dukata.⁸²

Po dolasku lađa iz Rekanatija, notirane su izjave o eventualnim simptomoma kuge u Rekanatiju (kao u avgustu 1518. i u novembru 1522)⁸³. Registrovani su slučajevi onih mornara ili putnika koji bi umrli u Rekanatiju.⁸⁴

Na sajmu i posle sajma Dubrovčani su se susretali sa ljudima iz raznih krajeva središnjog dela Sredozemlja. Od nekih kompanjona vunara iz Firence poverenik dubrovačkog apotekara Đakoma Julijanija (takođe Italijana) preuzeo je 12 truba vunjenih "supramana" za 191 dukata i nešto kredita.⁸⁵ Jedan Dubrovčanin, punomoćnik Katalonca Lorensa Jakobovog (Laurentius Jacobi), trebalo je da izvuče nešto dukata od krojača Nikole Radakovića, naseljenog u Rekanatiju.⁸⁶ Neki dubrovački podanik prevezao je robu na vašar na lađi jednog Brindizijca, ostavši mu dužan za vozarinu.⁸⁷ Neki Nikola Grk, patron marsilijane (lađe) i naseljen u Rekanatiju, prevezio je izrađevine nekog Firentinca koji je stanovao u Ankoni.⁸⁸

⁷⁵ HAD, Cons. min. XXIX, 67 od 27. i 28. VIII 1504.

⁷⁶ Rapporti della Republica veneta coi Slavi Meridionali. Brani tratti dei Diari manoscritti di Marino Sanudo 1496-1533, Arkiv za povjestnicu jugoslavensku V, Zagreb 1859, 147.

⁷⁷ HAD, Cons. rog. XXXII, 285 od 25. X 1513.

⁷⁸ A. Battistella, Il Dominio del Golfo, Venezia 1918, 13 i 40, 59-64 i 87.

⁷⁹ HAD, Cons. rog. XXXII, 155' od 30. VIII 1512.

⁸⁰ HAD, Mob. XXVIII, 5 od 10. XI 1517 (udeonička naplata brodskog dohotka za putovanje).

⁸¹ HAD, Div. canc. CV, 92' od 20. IX 1514 (350 dukata). - Zabeležen je brodolom jedne lopudske lađe na obali kod Rekanatija (Proc. not. XIX, 93' od 19. II 1549)

⁸² HAD, Cons. rog. XXXIV, 282' (16. VIII 1518), 282' (26. VIII 1518); Div. canc. CXI, 154 (19. XI 1522).

⁸³ HAD, Div. not. XCIII, 83' od 2. XII 1516 (Ivan Nikoletin, kapar).

⁸⁴ HAD, Deb. LXX, 106 od 19. XII 1513.- Notirani su i dolasci Dubrovčana iz mesta za koje se pretpostavljalo da su zaražena. To je početkom XVI st. sa Rekanatijem učinjeno 1. oktobra 1501 i 7. oktobra 1504. dakle posle sajmova (HAD, Libro deli signori chaza morti 1500-1530)

⁸⁵ HAD, Proc. not. XII, 87' od 2. IX 1513.

⁸⁶ HAD, Sent. canc. LXXXV, 251 od 27. XI 1520.

⁸⁷ HAD, Div. not. CI, 127' od 11. XII 1529.-Dubrovčani nisu bili mnogo ažurni u plaćanju vozarine ni svojim sugrađanima na plovidbu u Rekanati (jedan slučaj: Div. canc. CIII, 37' od 31. VIII 1511).

⁸⁸ HAD, Cons. rog. XXXV, 128' od 31. VIII 1519.

Trgovci Firentinci, Grci i Turci koji su išli na godišnji sajam u Rekanati dubrovačkim lađama da bi u balkanske zemlje dovezli tkanine, uživali su (od 1519) carinske povlastice ukoliko bi dali jemstvo da robu neće drugde iskrcati.⁸⁹ Carina na vunene i svilene tkanine koje su Grci i Turci dovozili iz Rekanatija i drugih italijanskih varoši na dubrovačkim brodovima (na primer Luke Lukarevića koji je na plovidbi, u Ankoni i umro) iznosila je (1519) 2% za ono što bi se istovarilo u gradu pod Srđem da bi bilo poslato u sultanove zemlje.⁹⁰ Najpovlašćeniji tretman imali su Firentinci. Ibrahim Isaković iz Jadera i Paulo Standuroli (Standurolli), trgovac iz Pere, koji su išli po sukna u Rekanati (u avgustu 1518) podvedeni su pod takav carinski režim.⁹¹ Firentinski tretman stekao je (1523) i Nenad Radivojević iz Foče, koji je iz Rekanatija dovezao četiri trube engleskih karizeja i pet komada supramana,⁹² svakako firentinskih. Neki Kurt iz Vrhbosne prihvaćen je na carini za dovezene tkanine kao što su primani ostali Turci i Grci koji su dolazili iz Ankonske marke.⁹³ Carinsku povlasticu dobio je i Kotoranin Tripo Bolica, koji je na dubrovačkoj navi Marka Rokića dovezao iz Rekanatija dve bale tkanina po računu Turaka i četiri po svom računu.⁹⁴

Turci i njihovi podanici, osobito iz Valone, koji su počesto plovili na brodovima Krfljana, dakle mletačkih državljana, dovozili su sa sajмова u Rekanatiju i Lančanu najviše vunelih i svilenih tkanina, predenu svilu i papir. Jedan takav grip sa Krfa uputio se u Kotor, ali je iz turske vojne baze u Herceg-Novom obaveštajac dojavio da je riječ o krijumčarenju.⁹⁵ Tu se radilo o nekom Valoncu koji se naselio u Kotoru, te je na pomenu-tom krfskom brodiću u jesen 1503. dovezao espapa iz Rekanatija i Lančana za 7-8000 dukata.⁹⁶ Neke turske trgovce koji su se u Lješū (1523) ukrcali na jednu mletačku marsilijanu da bi pošli na sajam u Rekanati zadržali su organi komore u Zadru, i to u nekoj vezi s trgovcima koji su sa 4000 dukata uhvaćeni u Senju.⁹⁷

Jevreji su takođe bili česti posetioци rekanatskog godišnjeg vašara. Naročito oni iz Valone, gde su koncem XVI stoleća sačinjavali čak većinu gradskog stanovništva. Natal Španac, Jevrej in iz Valone, usled spora oko vozarine za tkanine iz Rekanatija sa brodarom takođe Valoncem, predstavio se dubrovačkim sudijama.⁹⁸ Iz Valone je na sajmove u Rekanatiju i Lančanu još u toku mletačko-turskog rata (jula 1502) donošena "grana",⁹⁹ tj. hrastova kora sa biljnim vašima, koja je, samlevena u prah, služila za bojenje tkanina u jasno crvenoj boji. Pojedini valonski Jevreji, kao Danijel Koduto (Codutto), dubrovački konzul, oslobađali su iz ruku valonskih gusara uhvaćene Italijane, pa i Đovanija Paola Brava Ferija (Ferri) iz Rekanatija,¹⁰⁰ pozajmljujući novac za oslobođenje. Valonski i beratski Židovi koji su odlazili na italijanske sajmove bili su ozloglašeni kao kri-

⁸⁹ Isto, 148 od 5. XI 1519.

⁹⁰ HAD, Cons. rog. XXXIV, 288 od 31. VIII 1518.

⁹¹ HAD, Cons. rog. XXXVII, 49 od 28. IV 1523.

⁹² Isto, XXXV, 296-6, od 28. XI 1520.

⁹³ Isto, XXXIII, 245'od 5. XII 1515.

⁹⁴ Marina Sanuda Odošaji, Arkiv VI (1863), 262 (45 bala vunelih tkanina, tri vreće svile, papir i drugo).

⁹⁵ Isto, Arkiv V, 614, kotorski providur od 10. XII 1513.

⁹⁶ Archivio di stato, Venezia, Archivi propri Costantinopoli II, n°12 od 22. VII 1524.

⁹⁷ HAD, Div. not. XCIX, 76 (10. IX 1506), 78 (15. IX 1506).

⁹⁸ HAD, Div. not. LXXXI, 157-7'od 21. VII 1502.

⁹⁹ HAD, Div. not. CXXVI, 27 od 17. XII 1591.

¹⁰⁰ Historijski arhiv u Zadru, Zadarski notari, Matheus Sozanius (1492-1530), busta II, 21. X 1505.

jumčari. U Zadru je (u oktobru 1505) zadržano više njih, te su, jedni za druge, pisali duždu, postavljajući se za jemce kako bi bili oslobođeni.¹⁰¹

Odmah po okončanju mletačko-turskog rata 1540. i neki Jevreji iz Beograda su preko Dubrovnika stizali na rekanatski sajam.¹⁰² U Rekanati je odlazio i neki Anđeo Jahudi, glasnik hercegovačkog sandžak-bega sa 200 kordovana i 300 kabanica, što je u dubrovačkoj luci ukrcao 27. avgusta 1513, dobivši oprostjenje od carina, s obzirom na to da je doneo krajišnikovo pismo.¹⁰³

Kao što se moglo zapaziti, intenzivnije odlaženje na rekanatski vašar prestalo je još u trećoj deceniji XVI veka. No, godišnji sajmovi u Rekanatiju su se i dalje održavali i Dubrovčani su ih nekad posećivali i početkom XVII stoleća. Dvadeset petogodišnji kandijski rat prekinuo je dolaznje sultanovih podanika, te je sajam izgubio značaj. Već prvih godina XVII veka ranije funkcije rekanatske pijace preuzima sajam u Senigaliji. Veze sa jednim Ankonjaninom, nastanjenim u Senigaliji, pominje i Frano Rastić, koji se iz Ankone obratio pismom vladi svog grada. On je molio carinske povlastice za Jevrejina Rafaela Šemuelovog i za dvojicu Italijana koji su na sajmove u Lančanu, Folinju (Foligno), Rekanatiju i Riminiju dovozili robu sa juga Italije, pokazujući i dokumente napuljskih vlasti.¹⁰⁴

Na plovidbi iz Venecije u Amsterdam (u martu 1608) svraćali su u Rekanati kao svoje plovidbeno odredište i holandski brodovi, konkretno lađa Donera Dozofena (Dosophen).¹⁰⁵

Iz Rekanatija su i tokom XVI veka stizali obično vojni stručnjaci na mletačko područje. Tako je inženjer Anzolo (Anzolo) (u junu 1511) došao u Trevizo (Treviso).¹⁰⁶ Upravnik mletačke tvrđave u Maranu (1584) bio je Moreto (Moretto) iz Rekanatija.¹⁰⁷ On je trebalo da povede 2400 momaka u Istru.¹⁰⁸

Godine 1649. živio je u Rekanatiju kao nastavnik učilišta isusovačkog reda dubrovački redovnik Ivan Gučetić.¹⁰⁹ Tu se i gube dalje veze između Dubrovnika i Rekanatija. Oba su grada izgubila raniji ekonomski značaj.

*

Na sličan način je i ostala Dalmacija bila zastupljena na sajmu. Istrani i Dalmatinci su tokom XV stoleća jevtino prodavali stoku u Rekanatiju.¹¹⁰ Rekanacana je 30-ih godina XV veka bilo poprilično u Zadru, gde su beleženi i kao svedoci pri pravnim poslovi-

¹⁰¹ B. Hrabak, Jevreji u Beogradu do kraja XVII veka, Godišnjak grada Beograda XVIII (1971), 23.-U Rekanatiju je i tokom XVI v. b i 10 stalno naseljenih Jevreja (vid. i: Div. for. LII, 51 od 29. X 1632).

¹⁰² HAD, Cons. rog. XXXII, 271 od 27. VIII 1513.-Toga dana zadržane su u dubrovačkoj luci nave koje su sa robom imale da krenu u Rekanati, jer su izgubile naklonost senata (Isto, 272'), svakako zbog obaveza koje su imale da izvrše prethodno).

¹⁰³ HAD, Div. for. XI, 455-7 od 24. II 1604.-I sami Rekanacani su odlazili na sajam u Senigaliju, na primer 1777 (Div. for. CXCIV, 108').

¹⁰⁴ A. Tenenti, Naufrages, Corsaires et Assurances maritimes a Venise, Paris 1959, 26-7 i 520.

¹⁰⁵ I diarii di Marino Sanuto X (1883), 58.

¹⁰⁶ Archivio di stato, Venezia, Senato I Mar, Reg. XLVI, fol. 225'od 29. IX 1584.

¹⁰⁷ Isto, Reg. XLV, 93', n°94 od 25. XI 1581.

¹⁰⁸ Biografsko delo Ignjata Đurđevića, izdao P. Kolendić, Beograd 1935, 239.

¹⁰⁹ F. Braudel, Civiltà e imperi del Mediterraneo nell'età di Filippo II, vol. I, Torino 1976, 22.

¹¹⁰ HAZd, Atti del notaio di Zara, Nicolo de Ho de Cremona (1433-6), f. 116'(19. X 1435), f. 117 (isti).

ma.¹¹¹ Grupa trgovaca iz Rekanatija (Antonius ser Vannis, Moius Alovissii, Firentinac kao građanin Rekanatija, Zampersus quon. domini Joannis Malodii) imala je (1436) dva punomoćnika u Zadru, prvi je bio neki Venantius iz Rekanatija, koji je imao da primi efekte od jednog Pizanca, koji je doveo vojnike najamnike u Zadar i od drugih komitenata a drugi, takođe Rekanačanin (Ludovicus Franciscus Jacobi) imao je da preuzme uteran novac od prvog opunomoćenog poslovnika.

B o g u m i l H r a b a k

RECANATI AND DUBROVNIK TILL THE MID 17th CENTURY

Summary

Agreements made in the 13th century and the intensive goods' exchange particularly in the period from 1420-1520 were possible because Dubrovnik and Recanati had very developed economy and exchanged their goods particularly from their hinterlands. Dubrovnik exported mining and cattle products and Recanati manufacturing and some agricultural articles. Dubrovnik exported silver, silverware, lead, wax (from Niš, Bulgaria, Jedren), treated goat and ship skin (from Skopje, Sofia, Foča), raw beef skin (from Podunavlje), wool blankets and capes (especially from Užice), carpets, heavy coats, stone steps from Korčula, horses and oakbark from Albania.

They supplied spices from Alexandria, particularly in the period from 1510-1526 and grains from Arta but only during unfruitful years. Slaves from Bosnia were not brought. English, South-French and Spanish textiles and Toscanian silk fabrics were taken over in Recanati as well as Spanish wool, linen, cotton, were (around the 14th century) and from time to time grains (particularly for Istria).

People in Recanati sold, bought, bartered, speculated, appeared before market's judges or municipal court. Before going to the fair they established trade associations, monopolized ships' spaces, nominated proxies, elected commissioners.

For the reason of mixing people from different parts of the world Recanati was a place where infection diseases spreaded easily, plague in particular. Many merchants and sailors died on their journeys. The fair was held in September. When suppling with fabrics profit was 25%, in trading usual 20% and the merchants were credited to 20%.

Sometimes Recanati was the place where re-export was organized, especially the spices to the other places in Italy. Shipowners, from the islands around Dubrovnik in particular, were specialized for transporting goods to the fairs, they were usually insured of the invading Christian and Moslem pirates during the fair. They got bombs and small cannons from the Commune. Dubrovnik settlers in Bulgaria and Serbia had connections

¹¹¹ HAZd, Atti del notaio di Zara, Theodorus Prendino, busta V, 34^ood 27 V 1436.

with fairs through Dubrovnik as well as Bosnians (Foča, Sarajevo), Turks, Greeks and Jews from Valona and this other Albanian places. The Jews from Albania were considered smugglers. Dubrovnik visited different people (bishops, soldiers, professors) from Recanati.

The author included prices and services and the other commercial conditions (customs duty, measures, exchange rates) in this article. Big traffic disappeared already around 1520.

At the beginning of the 17th century the fair in Senigalia overtook the one in Recanati. But it was the Candian war that cut off completely the coming of merchants from Dubrovnik and Turkish citizens to the annual fair in Recanati.